

Tar Ferenc

Deák és Vörösmarty Zsibón

Deák Ferenc Wesselényitől 1844. szeptember 27-én kelt levelében arról értesült, hogy Zsibó urára „az e földön véget nem érő éj” borult. A megvakult Wesselényi látogatására Deák - mint írja - azonnal indulna, de fontos elfoglaltságai miatt a látogatást 1845 tavaszára halasztotta. Április 5-én megírta, hogy május 1-én vagy 2-án indul hozzá. Pesten az útra rábeszélte Vörösmartyt, akinek néhány napja (április 17-én) született fia, s a keresztapja Wesselényi volt, de őt az április 24-i keresztelőn Deák helyettesítette.

A két barát a Pestről való elindulásuk után Vatán állt meg először Szemerénél. Innen írta Vörösmarty első levelét „tekintetes Vörösmarty Mihályné, született Csajághy Laura asszonynak”.

„Kedves kis Nőm!

Tegnap este érkeztünk ide Vatára (Borsod megyében) s így egy nap alatt mintegy 22 mérföldet jöttünk. Szemere Bertalannál vagyunk, ki mind maga, mind derék anyja, a legnagyobb szívesseggel fogadtak. Ma innen indulunk Miskolcra s holnap Debreczenben leszünk, holnapután, azaz 3-án Beöthy Ödönnél, s körülbelül 5-én Zsibón. Még eddig egészséges vagyok, legkisebb bajunk sem történt. Feri nagyon hí Kehidára családostul, honnan Keszthelynél a Balatonfürdőt használhatnánk.

Kedves kis csókám! Vigyázz magadra s kis gyermekeinkre! Csókolom kedves anyád kezeit, Isten áldjon meg beneteket!

*Szerető férjed
Vörösmarty Mihály”*

Vatáról a két jeles férfiú Miskolc érintésével haladt tovább, majd útjuk Debrecenen, Hosszúpályin, Nagylétán, Székelyhídon, Margitán, Széplakon, Varsócon, Szilágysomlyón keresztül vezetett Zsibóra. Az utazás egy hétig tartott, mert több helyen időztek. Így a Debrecen melletti Téten, ahol meglátogatták Szabolcs megye országgyűlési követét, Bonis Sámuel.

Tétről Apagyra is átrándultak - olvashatjuk borosjenői Szabó Aladár apagyi református lelkésztől - Zoltán János földbirtokos meglátogatására. Tétről Apagyra jövet Vörösmarty a kocsiról, vadászszenvedélye kielégítése végett leszállva, vadászva s gyalog ment Apagyig, hová természetesen a kocsin menő Deák Ferenc hamarabb megérkezett. Zoltán János jó viszonyban lévén Csizsár Imre akkori apagyi református lelkész-szel, azonnal érte küldött, hogy jöjjön, itt van Deák Ferenc és mindjárt itt lesz Vörösmarty Mihály is, s ismerje meg személyesen az országnak ezen két kitűnő emberét. Odamenetele után kevés idővel megérkezett Vörösmarty Mihály vadászosan, s fogadja Deák: „mit lőttél, Miska?” „Csak lőttem valamit.” - feleli szerényen Vörösmarty és kihúzott egy szalonkát a vadásztáskából. „Tudom, el is lövöldözted a sok patronást”, s megvizsgálva a tölténytáskát, kitűnt, hogy kilenc töltény hiányzott.

Apagyon kevés ideig mulattak, siettek Zsibóra. Készülődésük közben Csizsár lelkész felkérte őket, írják le nevüket egy papírosra, hogy saját kézirásukat erekleje gyanánt bírhasssa; s ők leírták e napon a kettejük között történt vadászeseményt, így:

„Alulírott ezennel bizonyítom, hogy T. Vörösmarty Mihály úr, ki egyébiránt sokkal jelesebb költő, mint vadász, e napon Téth és Apagy között kilenc lövésre egy szalonkát lőtt.

Apagyon, május 3-án, 1845.

Deák Ferenc"

„Azon különbséggel, mint az egyszerű ember, ki két órai csiholás után végtére kihűtött, azt mondta: ejnye, de egyszerre kihűtöttem, s így a szalonka is egy lövésre, mégpedig jótávolban esett el. A föllebb előadottak valószínű részét nem tagdom.

Vörösmarty Mihály"

A tiszteletes - bár más bejegyzést várt - nyájasan megköszönte a vendégek szíveségét. Megkínálta őket borral, miközben kérkedve emlegette, hogy Szabolcsban is terem jó bor. „No, kóstold meg!” - bízta Vörösmartyt. A költő, miután megkóstolta, röviden azt felelte: „Víznek zavaros, bornak gyenge.”

Május 5-én érkeztek Szilágysomlyóra, ahová 6-án Wesselényi kocsit küldött értük, s így még aznap, 6-án délre jutottak el Zsibóra. Itt találkoztak a korábban érkezett Kovács Lajossal és Kemény Zsigmonddal. A többi meghívott vendég a nagy esőzések és a rossz utak, vagy talán más elfoglaltság miatt távol maradt. Megérkezésük után Vörösmarty a következő levelet küldte feleségének:

„Édes Lórikám!

Egy héti utazás után végre eljutotunk Zsibóra, igen kegyetlen útban, de minden baj nélkül. Tegnap délben érkeztiünk meg. Nem írhatom le, mily fájdalmas öröm volt Wesselényivel találkozásunk. Midőn szavainkról megismert, sokáig némán állt s könnyei hullottak. A könnyü tovább él, mint a szem világa.

Lassanként beszéd kerekedett s nem sokára igen derülten érezte magát közöttünk. Elöttünk már megérkeztek Kovács Szatmárból és gróf Kemény Zsigmond, a regényíró; velünk pedig jött Beöthy Ödön, ki holnap már hazafelé indul. A jövő héten Kolozsvárnak indulunk, s onnan haza felé, hogy 20-án honn lehessünk.

Zsibó gyönyörű helyen fekszik; a kastély, hol szállva vagyunk, emeletes, jó magas dombon a Szamos rétei felett, mely a kanyargó Szamossal s azon túl változatos alakú hegyekkel félkörüleg zárva van; de erről szóval többet...

Mind az úton, mind most egészséges vagyok. Hogy vagytok Ti is kedvesem? Hogy vannak szegény gyermekeim? Vigyázz rájuk és magadra, Kedves!

Most már bocsáss meg, le kell fekünnöm, hogy Beöthyt, ki leveletem holnap korán indulván a posta állomásáig viendi, ne váraoztassam. Csókolom anyád kezeit és Téged édes kis csókám. Nem sokára nálatok leszek. Isten veled!

Szerető férjed

Vörösmarty Mihály"

A zsibói napok főleg politizálással teltek, de természetesen nem maradt el Wesselényi vadaskertjében a vadászat sem. Itt Vörösmartyt kárpótolta a vadászszerencse az apagyi kudarcért, ugyanis egy-egy lövéssel két vaddisznót is leterített. Kilenc nap telt el így, s az indulásuk előtti napon, május 14-én írta Vörösmarty innen utolsó levelét Pestre az „Úri-utczá”-ba.

„Édes Lórikám!

Reménylem, vetted két rendbeli leveletem, melyek egyikét Borsodból Vátáról, másikat Zsibóról írtam. Azóta még mindig Zsibón vagyunk, holnap szándékunk megindulni Kolozsvárra, onnan

Nagy-Váradra s úgy minden maradozás nélkül haza.

Meglehet, hogy a rossz utak miatt egy, vagy két nappal később érkezünk, mert a hol rossz út van, lassan járunk, hogy bajunk ne történjék.

Itt igen kellemesen folynak napjaink. Wesselényi mind a mellett, hogy szeme világát teljesen elvesztette, sőt lábával is bajlódik, körünkben igen vidám. Gazdaságát maga intézi, maga tesz mindenféle rendeleteket, leveleket diktál s hírlapokat s leveleket olvastat fel magának titoknoká által s tele van foglalatossággal. Gazdasága igen jó rendben van az erdélyiekhez képest. A vidék itt gyönyörű. A kastély dombon van: előtte jókora térség, szántóföld, rét, ligetek, kerített rétek lovai számára, fácányos kert. Ezen síkon a Szamos vize szegi be, a Szamoson túl igen szép hegyi róna, s azon túl körben hegyek. Kétszer künn ebédeltünk, egyszer a fácányosban, egyszer a vadkertben, hol szarvasok és vaddisznók vannak; de bekerítve, úgy hogy kárt sehogy sem tehetnek. A vadkertben egy kis zuhatag van, mely alatt fürdőház. Itt ebédeltünk tegnap. Igen szép napunk volt. Szegény kis fiaim, ha ide hozhatam volna őket Veled együtt csak egy órára is! De talán még a nyáron lesz alkalmunk, hogy együtt lehessünk valahol falun, mi, úgy hiszem egészségedre nézve is igen jótékony volna.

Szegény Béla miatt nagyon aggódok. Viseld gondját kedvesem, s ha baja van, ne mulasszad el gyógyíttatni.

Wesselényi is feljő vagy tíz napra Pestre, ha az idő és az út megengedi; mert erre mód nélkül rossz út van, csak Kolozsvártól kezdődik a csinált út s az ide tíz mérföldnyire van. Úgy hiszem, holnap már ott leszünk, s azon túl nem lesz fennakadás.

Isten áldjon meg, Kedvesem; vigyázz egészségedre s kis gyermekeidre, hogy épen s baj nélkül találjalak benneteket. Csókolom kedves anyád kezeit. Csókolak édes kis csókám, és kis fiaimat. Isten áldjon meg!

Szerető férjed
Vörösmarty Mihály"

A zsibói kilenc nap elmúltával május 15-én Kemény Zsigmond társaságában indultak Kolozsvár felé. Hogy a nagy ünneplést kikerüljék, titokban érkeztek Erdély legnagyobb városába. Másnap híre futamodván Deák ottlétének, a város előkelőségei valóságos búcsújárást rendeztek hozzá. 16-án este tíz óra körül nagy tömeg gyűlt össze a piacon, fáklyával, a Rákóczi indulót énekelve. Urházy György „honfi” üdvözlő beszédet mondott. Az „Erdélyi Híradó” erről a következőképp számolt be: „Üdvözlé ő a nagy Deákot, kivel az ég jókedvében áldott meg egy nemzetet, kinek honáért lángoló keble tisztaságát soha önzés, pártérendek nem homályítja, s jellemzilárdsága s szellemi felsőségének tisztelve hódol minden véleményfelekezet... Betegnek mondá e nemzetet, s Deákot orvosának, ki a gondviseléstől küldve van, hogy gyógyítson... Üdvözlé a koszorúdalokat, Vörösmartyt, ki nemzetünk szintén büszkesége, s azon óhajással végezé beszédét: tartsa meg Isten őt sok időn át nekünk, s érje meg, mit apáink meg nem érhettek, hogy midőn a magyar nemzet két hazája egyesülésének nagy napját ülendi meg, ő dicsőíttesse lantjával az innepet. - Harsány éljenzés követte a beszédet...”

A beszéd közben Deák Vörösmartyval a szónok közelébe ment, ahol választott az elhangzottakra, az üdvözlő szavakra. Beszélt „a két haza különválásá-

nak veszélyeiről s az unio feltétlen szükségességéről". Majd kifejtette, hogy ő is „kórjeleket lát a nemzetben, de orvosuk csak a nemzet maga lehet azáltal, hogy kiirtja magából a kór-anyagot, a párt-viszályt".

18-án reggel érkeztek Váradra, itt azonban csak Deák időzött, Vörösmarty azonnal továbbindult Debrecenbe. A nagyváradi rendkívüli megyegyűlésen Deák is felszólalt. Az egyetértés szükségességét hangoztatta és megrótt a megyei pártoskodókat. Megjelenése ezen közgyűlésen nagy jelentőségű volt, mert tekintélyével hozzájárult az ellenzék megerősödéséhez.

Váradról másnap korán reggel indult Debrecenbe, hogy ott újból találkozzék Vörösmartyval és Wesselényivel, ki saját ügyeit intézni és meghívásoknak eleget tenni Pestre készült. Így találkozhatott itt újra a három férfi. „A világtalan

Wesselényi, az országos Deák s a költő Vörösmarty! Három férfi, kiknek mindegyike a természettől roppant lelki tehetséggel áldaték meg; három férfi, kiknek mindegyike szellemi működésével alakítólag hatott a mostani magyar állapotokra; három férfi, kiknek mindegyike élni fog a magyar történetekben, élni fog még akkor is, midőn sok mostani nevezetességek, kik magoknak kiknek a tömjénezők történi életet ígérnek; régen súlylyedtek már a feledés homályába" - olvashatjuk az „Életképek" 1845. június 7-i számában.

Természetesen üdvözölte őket az előjáróság, ünnepelte őket a tömeg. Egy napos debreceni tartózkodás után indultak Pest felé. Útjukról Garai János Wesselényi látogatói című versében emlékezik meg. Május 21-én érkeztek vissza nagy jelentőségű, országos eseménynek számító útjukról.

A zsbói Wesselényi-kastély